

Jiří Karásek ze Lvovic: Dech věčnosti (Sodoma, 1895)

Když, démone můj, v nitro mé jsi vlil
vyprahlost s žízní, když se srdce vzdalo
již všeho, krutě jsi je poplenil,
že hořkým svět a život shledávalo.

Ó chtíče, neřesti, jimž duše všem
se zotvírala jak vchod lupanaru,
po vámi jak stvol trávy hynul jsem,
když pod kamenem křehce vzroste k jaru.

A přec, můj démone, když odpor ztich',
když v prázdno všeho zřely posléz zraky,
mé ranil's nitro šílenstvím snů svých.

mé čelo na chvíli jsi ohni zžeh'
a ověnil's je hořícími máky.
V snů marnost věčno inferna jsi vdech'.

Karel Hlaváček: Pozdě k ránu (Pozdě k ránu, 1896)

Bylo pozdě k ránu... Šel jsem příliš unaven polibky, jež snesly se na mne poprvé v životě jako prudká silice jarního deště. Měsíc ohlašoval bledou září zašlého zlata za řekou svůj brzký východ, a celá krajina, neurčitá, bez kontur, plující v sinavém a bázlivém světle, zdála se po celou noc již od časného večera očekávatí prvých paprsků jeho. Bylo takové zvláštní, napnuté ticho, rušené jenom táhlými a hlubokými zvuky trompet daleké vesnické nedělní hudby, která již asi dohrávala... Měsíc vyšel omrzele, zarudlý; bledl a počal se chvěti na řece; vše zdálo se klekati k společné modlitbě... A všecka ta nedospalost, touha, jemná mdloba a závrať rozlila mi v duši takovou zvláštní, delikátní a vzácnou náladu. Bylo to tak něco pro nejhlubší tóny lesního rohu, pro nejhlubší tremolla skleněných fléten, pro zádumčivé solo zděděné violy (a ještě ztlumené kostěnou přídusku)... Vlažný melisový odvar, nahořklá vůně feniklového oleje, tlačeného do staré antiky, řezané ze zeleného egyptského dioritu žensky jemnou a neznámou aristokratickou dlaní – dlaní, postříkanou dříve silným aroma karmínového laku... Třel jsem nejdelikátnější nuance barev, vodil svou ruku k nejsubtilnějším tahům, zkoušel harmonie nejhlubších mollových akordů a komponoval v nejnebezpečnějších klíčích a předznamenáních, než jsem překročil k realizaci svojich vizí. Chytiti vše sublimné, tajemné, anaemické a bázlivé v delikátní mystifikaci, v ironii a v hřejivou intimitu – rozšlehnout v několika příbuzných duších krátkou modlitbou maga tu vzácnou a tajemnou náladu, zakletou ve dvě slova: *pozdě k ránu* – tj. má domaina, má raison d'être.

Karel Hlaváček: I. (Mstivá kantiléna, 1896)

Oh, moje Manon! To již není nesmělý Váš abbé,
jenž k sličné Manon chodil, stonavé a nudou slabé,

a při němž Manon doufávala: snad se dneska vzmuží
a začne slibovanou legendu o hříchu žlutých růží...

Oh, moje Manon! Zvykejte! Dnes hlas mám příliš tvrdý
a jako Geus jen na svůj hlad si mohu býti hrdý.

Já schválně opustil své soudruhy a rodná pole,
bych zazpívat Vám mohl kantilenu při viole,

a mstivou kantilenu, v níž by moje ústa chabá
Vám vyčtla, že jste spíše hladem nežli nudou slabá,

a v níž by vzmužily se moje oči bez tepla
nad legendou, jak luna dlouhým pláčem oslepla...

Vím, že má Manon všecka nervosní je z všeho toho,
že ráda by si lhala starou touhu pro někoho,

a zatím ticho trapné, ticho rozespalé všady
na uvítanou *jinému* se snáší nad zahrady.

Karel Hlaváček: I. (Mstivá kantiléna, 1896)

Do pusté naší krajiny ni měsíc nezasvítí,
vše bez vůně je, bez tepla, a marno něco síti -
jen tiše, tiše, Geusové, - prý musí to tak býti.

A zvony mdlé jsou, bez moci, a neprocitnou ani,
nemožno poplach zvoniti a dlouho do svítání -
jen tiše, tiše, Geusové, jen ztište svoje přání.

A na pláň dlouhou řadte se a s ostřím v pěsti mstícím
se dejte do tmy na pochod ku Městům klidně spícím -
jen tiše, tiše, Geusové, za větrem žalujícím.

A cestou v polích ztracenou před brány připližte se,
los metejte, kdo nad spícím pěst svoji první vznese -
jen rychle, rychle, Geusové, za rod náš pomstěte se!

Otokar Březina: Svítání na západě (Svítání na západě, 1896)

Je květen stínů. Polední parna dávno už za sebou máme.
Sen opilý krví umdlel a čistšími tony hraje.
Hořící trámův vězení našeho s praskotem ohně se láme,
a u cesty nezralé ovoce naše reflexem západu zraje.

Nežel, má duše, že dojdem až v noci k tvému rodnému městu
a zahrad jeho že neužijeme pak v soumracích, po klekání:
naše vlastní uhaslé dni nám paprsky postelou cestu
a jásosem po leta vyslaných nadějí budeme uvítáni.

Den září zatmívá dálky — noc temnem zapaluje výše.
Průlomem zřícených krovů se nad námi otvírá nebe. —
A v symfonii bratrských hlasů, jež vonným přívalem dýše
od světa k světu, jak písňe lodí plujících vedle sebe,

v rozkoši puštěného světla, v dotycích neznámých slovu,
pod stíny, jež na pozemskou myšlenku vrhl jsi tajemstvími,
jak v úzkosti dechnutý signál, rdoušený stěnami kovu,
sen zemský k tvé slavnosti se rozleje vlnami jásavými.

O Věčný! Ať tušení naše jsou sladká těm, kteří v bolestech tonou.
Pějeme hymnu ze slov, jež značí smrt ve všech jazycích země.
Neboť nám, kteří věříme, je den tvůj dobou zrání, zahořkle vonnou,
praskající v bolestných klasech a večerem chlazenou jemně.

Jan Neruda: Matičce (Kniha veršů, 1868)

Proto mně draha tak
milá má matička,
že je tak malička,
že je tak chudička.

A kdyby byla snad
chudší než oblázek,
přede bych ji v srdci svém
choval co obrázek.

A kdyby byla snad
svázána v uzlíčku,
předc bych ji miloval
tu drahou matičku.

Otokar Březina: Moje matka (Tajemné dálky, 1895)

Šla žitím matka má, jak kajicnice smutná,
den její neměl vůně, barev, květů, jasu;
plod žití suchý jen, jenž jako popel chutná,
bez osvěžení trhala se stromu času.

Prach ostrý chudoby jí v tváři krásu šlehal
a řezal do očí a v slzách zánět hasil,
jak samum v závějích se v její cesty sléhal
a ve svých vlnách umdlené ji sklenul asyl.

Pod tíží tmavých let svou naklonila šiji,
žeh práce žíravý jí z nervů svěžest leptal,
smrt' svojí líbala a v těžké agonii
ret její s úsměvem jen slova díky šeptal.

Na vlhký mramor chrámů klekávala v snění
v hrobových vůních voskovic a před oltáři,
a vonných útěch dešť i visi vykoupení
v své duše kalich chytala jak rosnou záři.

Ó matko má, dnes v světlo proměněná,
ty šípe zlatý, vystřelený do ohniska
Tajemství věčně planoucích! Zvuk tvého jména
na našich vlnách dochvěl se, však vím, jsi blízka!

Tvé mrtvé krve vychladlé jsem bledým květem
jenž vláhou zraků tvých se rozpučel a vzrůstal;
chuť trpkou života svým vlíbalas mi retem
a tvojím dědictvím mi v duši smutek zůstal.

A půlnoc zelená když svítí nočním tiším,
ty z hrobu povstáváš a se mnou lože sdílíš;
v svém dechu známý rytmus tvého dechu slyším
a vlnou mého hlasu oživená kvílíš.

V mých žilách zahřívá se teplo tvého těla,
tvých zraků tmavý lesk se do mých očí přelil,
žeh víry mystický, jímž duše tvá se chvěla,
v mé duši v oheň žíhavý a krvavý se vtělil.

A jako tvoje kdys i moje cesta smutná;
bez vůně den je můj, bez barev, květů, jasu;

plod žití suchý jen, jenž jako popel chutná,
tvým stínem ovíván se stromu trhám času.

Jiří Orten: Mamince (1940)

Zakývej trochu víc a bude po kolébce.
Zatím se ještě houpá sem a tam.
Odved' mne daleko, odved' mne jako slepce.
Klopýtám.

Tak jako králíček, jenž v nejčernější noci
nezavře oči docela,
protože vidět chce; jako polibek otci;
pod křídly anděla,

pod tímto zázrakem, pod smrtí, s níž jsem zrozen,
pod hudbou blížící se s tebou do rytmu,
cítím tvůj život, matko, jako sladký hrozen,
jenž odnímá mi tmou.

Vykřiknu. Vzbudím se. Sám jako nikdy dříve.
Ach ano, přijde chvíle ta.
Rozkýváš kolébku, která se nerozkýve.
Jakýsi holoubek vesmírem odlétá.

Vladimír Holan: Matka (Na postupu, 1964)

Viděl jsi někdy svou starou matku
ve chvíli, kdy ti odestýlá postel,
zastrkuje, napíná, urovnává a hladí prostěradlo,
aby tam nebyla ani jedinká tlačící vráska?
Její dech, pohyb její ruky i dlaně
je tak láskyplný,
že jako minulý hasí dosud požár v Persepoli
a jako přítomný utišil už nějakou budoucí bouři
na čínském nebo jiném dosud neznámém moři...